



Правління Національного банку України

Р І Ш Е Н Н Я

28 лютого 2018 року

м. Київ

№ 131-рш

Про схвалення Змін до Методичних рекомендацій щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України

Відповідно до статей 7, 15, 41, 56 Закону України “Про Національний банк України” та статті 68 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, з метою впровадження порядку застосування банками ефективної ставки відсотка відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 “Фінансові інструменти” Правління Національного банку України **вирішило**:

1. Схвалити Зміни до Методичних рекомендацій щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України, схвалених постановою Правління Національного банку України від 01 червня 2011 року № 171 (зі змінами), що додаються.

2. Департаменту бухгалтерського обліку (Лукашевич Б. В.) довести зміст цього рішення до відома банків України.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника Голови Національного банку України Борисенка Р. М.

4. Рішення набирає чинності з дня його підписання.

В. о. Голови

Я. В. Смолій

Зміни до Методичних рекомендацій
щодо розрахунку ефективної ставки відсотка
за фінансовими інструментами в банках України

1. Пункт 1.3 глави 1 викласти в такій редакції:

“1.3. Терміни, що використовуються в цих Методичних рекомендаціях, уживаються в значеннях, визначених законами України, нормативно-правовими актами Національного банку України та міжнародними стандартами фінансової звітності.”.

2. У главі 2:

1) у підпункті “б” пункту 2.3 слова “зобов’язання” замінити словом “інструменту”, слова “яке зазнало” замінити словами “який зазнав”;

2) в абзаці другому підпункту “а” пункту 2.4 слово “чиста” замінити словом “валова”;

3) доповнити главу після пункту 2.4 новим пунктом 2.5 такого змісту:

“2.5. Банк використовує ефективну ставку відсотка, скориговану з урахуванням кредитного ризику, для придбаних знецінених або первісно знецінених фінансових активів.”.

У зв’язку з цим пункти 2.5 – 2.14 уважати відповідно пунктами 2.6 – 2.15;

4) пункт 2.9 викласти в такій редакції:

“2.9. Банк уключає до розрахунку ефективної ставки відсотка всі комісії і збори, що ним сплачені та/або отримані, витрати на операцію, що є невід’ємною частиною доходу (витрат) фінансового інструменту, а саме:

1) комісійні за підготовчу роботу, отримані банком у зв’язку зі створенням або придбанням фінансового інструменту, які включають комісії за:

оцінку фінансового стану позичальника;
 оцінку гарантій, застав;
 обговорення умов інструменту;
 підготовку, оброблення документів та здійснення операції;

2) комісії, що отримані (сплачені) банком за зобов'язання з кредитування (резервування кредитної лінії) під час ініціювання кредиту (крім випадків, коли ці зобов'язання з кредитування оцінюються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки/збитки), визнаються невід'ємною частиною доходу (витрат) фінансового інструменту, якщо є ймовірність того, що кредитний договір укладатиметься. Комісії визнаються комісійними доходами (витратами) на кінець строку зобов'язання, якщо строк наданого зобов'язання з кредитування закінчується без надання кредиту;

3) інші комісії, що є невід'ємною частиною доходу (витрат) фінансового інструменту.”;

5) пункт 2.12 викласти в такій редакції:

“2.12. Якщо надалі банк переглядатиме попередні оцінки сум платежів та надходжень (за винятком модифікації та змін оцінок очікуваних кредитних збитків) за фінансовими інструментами, то він має здійснити коригування валової балансової вартості фінансового активу чи амортизованої собівартості фінансового зобов'язання для відображення фактичних та переглянутих попередньо оцінених грошових потоків.

Банк перераховує валову балансову вартість фінансового активу або амортизовану собівартість фінансового зобов'язання шляхом розрахунку теперішньої вартості майбутніх грошових потоків, передбачених договором, дисконтованих за первісною або поточною ефективною ставкою відсотка за фінансовим інструментом (у разі придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів – з використанням ефективної ставки відсотка, скоригованої з урахуванням кредитного ризику). Коригування визнається у складі процентних доходів/витрат у кореспонденції з рахунками дисконту/премії”;

б) доповнити главу після пункту 2.14 новим пунктом 2.15 такого змісту:

“2.15. Банк самостійно розраховує суму очікуваних кредитних збитків за фінансовим інструментом відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності та з урахуванням своєї внутрішньої політики управління кредитним ризиком.”.

У зв'язку з цим пункт 2.15 уважати пунктом 2.16.

3. У главі 3:

1) в абзаці третьому пункту 3.1 слово “чистій” замінити словом “валовій”;

2) у пункті 3.2 слово “чиста” у всіх відмінках замінити словом “валова” у відповідних відмінках, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”;

3) у пункті 3.8 слово “додатку” замінити словом та цифрами “додатках 1 – 9”.

4. У додатку до Методичних рекомендацій назву “Приклади розрахунку та застосування ефективної ставки відсотка” виключити.

5. Додаток до Методичних рекомендацій замінити шістьма новими додатками 1 – 6.

Приклади 1 – 6 додатка до Методичних рекомендацій викласти кожний в окремому додатку: приклад № 1 – у додатку 1, приклад № 2 – у додатку 2, приклад № 3 – у додатку 3, приклад № 4 – у додатку 4, приклад № 5 – у додатку 5, приклад № 6 – у додатку 6.

6. У додатку 1:

у пункті 1 слово “чистої” виключити, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”;

перше речення абзацу другого пункту 4 викласти в такій редакції: “Проценти, сплачені авансом, обліковуються як дисконт за рахунками неамортизованого дисконту/премії”.

7. У додатку 2:

у пункті 1 слово “чистої” замінити словом “валової”, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”;

абзац другий пункту 4 після слова “амортизації” доповнити словом “дисконту”, слова “неамортизованого дисконту” замінити словами “неамортизованої премії/дисконту”.

8. У додатку 3:

у пункті 1 слово “чистої” замінити словом “валової”, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”;

абзац другий пункту 4 після слова “амортизації” доповнити словом “премії”, слова “неамортизованої премії” замінити словами “неамортизованої премії/дисконту”.

9. У пункті 1 додатка 4 слово “чиста” замінити словом “валова”, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”.

10. У Додатку 5:

у пункті 1 слово “чистої” замінити словом “валової”, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”;

абзац другий пункту 4 після слова “амортизації” доповнити словом “дисконту”, слова “неамортизованого дисконту” замінити словами “неамортизованої премії/дисконту”.

11. У Додатку 6:

у пункті 1 слово “чистої” замінити словом “валової”, аббревіатуру “ЧБВ” замінити аббревіатурою “ВБВ”;

абзац другий пункту 5 після слова “амортизації” доповнити словом “дисконту”, слова “неамортизованого дисконту” замінити словами “неамортизованої премії/дисконту”.

12. Доповнити Методичні рекомендації щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України трьома новими додатками такого змісту:

“Додаток 7
до Методичних рекомендацій щодо
розрахунку ефективної ставки відсотка за
фінансовими інструментами в банках України

Приклад № 7.

Застосування ефективної ставки відсотка до фінансових активів, що належать до першої стадії зменшення корисності. Розрахунок та відображення в бухгалтерському обліку очікуваних кредитних збитків та процентних доходів за такими активами.

Банк надає кредит 01 березня 2016 року на таких умовах.

Основна сума (N) – 1 000 грн.

Строк – 4 місяці (01 березня 2016 року – 01 липня 2016 року).

Комісія, отримана банком від позичальника за надання кредиту, – 200 грн.

Номінальна процентна ставка (j) проста – 5 % (місячна).

Нарахування процентів – щомісяця.

Погашення: процентів – щомісяця, основної суми – у кінці строку.

Ризик настання дефолту за наданим кредитом на момент первісного визнання низький і кредит не є знеціненим.

Розв’язання прикладу:

1. Визначення валової балансової вартості кредиту під час первісного визнання в бухгалтерському обліку за формулою (6) Методичних рекомендацій:

$VБВ = 1\,000,00 - 200,00 = 800,00$ грн;

$ГП_0 = -800,00$ грн.

2. Побудова графіка потоків грошових коштів:

№ облікового періоду	0	1	2	3	4
Дата облікового періоду	01.03.2016	31.03.2016	30.04.2016	31.05.2016	30.06.2016
Потік грошових коштів	-800,00	50,00	50,00	50,00	1 050,00

$$ГП_1 = 1\,000,00 \cdot 5\% = 50,00 \text{ грн};$$

$$ГП_2 = 1\,000,00 \cdot 5\% = 50,00 \text{ грн};$$

$$ГП_3 = 1\,000,00 \cdot 5\% = 50,00 \text{ грн};$$

$$ГП_4 = 1\,000,00 \cdot 5\% + 1\,000,00 = 1\,050,00 \text{ грн.}$$

3. Розрахунок ефективної ставки відсотка:

1) з використанням формули (1) Методичних рекомендацій:

$$800,00 = 50,00/(1+I_{\text{еф}})^1 + 50,00/(1+I_{\text{еф}})^2 + 50,00/(1+I_{\text{еф}})^3 + 1\,050,00/(1+I_{\text{еф}})^4$$

$$\rightarrow I_{\text{еф}} = 11,51795905\%, \text{ або}$$

2) за допомогою Microsoft Office Excel із застосуванням функції IRR (Internal Rate of Return або ВСД): $I_{\text{еф}} = 11,51795905\%$.

Отже, дохідність банку за наданим кредитом становить 11,51795905% за місяць.

4. Побудова графіка визнання доходів та погашення кредиту:

Обліковий період	Валова балансова вартість	Визнання доходів			Потік грошових коштів (очікуваний)			Валова балансова вартість (на кінець періоду)	Дохідність
		усього	нараховані проценти	амортизація дисконту	усього	основна сума	проценти		
a	b	c=b·I _{еф}	d=N·j	e=c-d	f=d+N _{пор}	g	h	i	k=(c:b)·100%
1	800,00	92,14	50,00	42,14	50,00	0,00	50,00	842,14	0,1151796
2	842,14	97,00	50,00	47,00	50,00	0,00	50,00	889,14	0,1151796
3	889,14	102,41	50,00	52,41	50,00	0,00	50,00	941,55	0,1151796
4	941,55	108,45	50,00	58,45	1 050,00	1 000,00	50,00	0,00	0,1151796
Усього		400,00	200,00	200,00	1 200,00	1 000,00	200,00		

Різниця між визнаними доходами за ефективною ставкою відсотка та нарахованими процентами за номінальною процентною ставкою за наданим кредитом є сумою амортизації дисконту, що обліковується за рахунками неамортизованої премії/дисконту і дорівнює сумі отриманої банком від позичальника комісії за надання кредиту.

5. Визначення суми очікуваних кредитних збитків (резерву) та стадії зменшення корисності фінансового інструменту.

Припустимо, що на кінець першого облікового періоду ризик настання дефолту за наданим кредитом значно не змінився. Банк відносить актив до першої стадії зменшення корисності. Сума очікуваних кредитних збитків (ECL₁) становить 21,63 грн.

Припустимо, що на кінець другого облікового періоду ризик настання дефолту за наданим кредитом значно не змінився. Банк також відносить актив до першої стадії зменшення корисності. Сума очікуваних кредитних збитків (ECL_2) становить 24,12 грн.

Припустимо, що на кінець третього облікового періоду ризик настання дефолту за наданим кредитом значно зріс, але ознак знецінення немає. Банк відносить актив до другої стадії зменшення корисності. Сума очікуваних кредитних збитків (ECL_3) становить 269,01 грн.

6. Відображення в бухгалтерському обліку операцій за наданим кредитом.

Відображення в бухгалтерському обліку надання кредиту зі сплатою клієнтом банку комісії, що є невід'ємною частиною кредиту, на момент видачі кредиту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку наданих кредитів	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	1 000,00
2	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	200,00

Період 1.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за березень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	50,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	42,14

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	50,00

Відображення в бухгалтерському обліку суми резерву (ECL₁) за наданим кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	21,63

Період 2.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за квітень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	50,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	47,00

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	50,00

Коригування в бухгалтерському обліку суми резерву за наданим кредитом, що розраховується як різниця між ECL₂ та сальдо рахунку резерву на дату такого коригування (24,12 – 21,63 = 2,49):

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	2,49

Період 3.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за травень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	50,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	52,41

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	50,00

Коригування в бухгалтерському обліку суми резерву за наданим кредитом, що розраховується як різниця між ECL₃ та сальдо рахунку резерву на дату такого коригування (269,01 – 24,12 = 244,89):

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	244,89

Період 4.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за травень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	50,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	58,45

Погашення клієнтом основної суми кредиту та суми процентів за його користування:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	50,00
2	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку наданих кредитів	1 000,00
3	Рахунки для обліку резервів	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	269,01

Додаток 8
до Методичних рекомендацій щодо
розрахунку ефективної ставки відсотка за
фінансовими інструментами в банках України

Приклад № 8.

Застосування ефективної ставки відсотка до фінансових активів, що належать до другої та третьої стадії зменшення корисності. Розрахунок і відображення в бухгалтерському обліку очікуваних кредитних збитків та процентних доходів за такими активами.

Банк надає кредит 01 березня 2016 року на таких умовах.

Основна сума (N) – 4 000 грн.

Строк – 4 місяці (01 березня 2016 року – 01 липня 2016 року).

Комісія, отримана банком від позичальника за надання кредиту, – 400 грн.

Номінальна процентна ставка (j) проста – 5 % (місячна).

Нарахування процентів – щомісяця.

Погашення: процентів – щомісяця, основної суми – у кінці строку.

Ризик настання дефолту за наданим кредитом на момент первісного визнання низький і кредит не є знеціненим.

Розв'язання прикладу:

1. Визначення валової балансової вартості кредиту під час первісного визнання в бухгалтерському обліку за формулою (6) Методичних рекомендацій:

$$ВБВ = 4\,000,00 - 400,00 = 3\,600,00 \text{ грн};$$

$$ГП_0 = -3\,600,00 \text{ грн.}$$

2. Побудова графіка потоків грошових коштів:

№ облікового періоду	0	1	2	3	4
Дата облікового періоду	01.03.2016	31.03.2016	30.04.2016	31.05.2016	30.06.2016
Потік грошових коштів	-3 600,00	200,00	200,00	200,00	4 200,00

$$ГП_1 = 4\,000,00 \cdot 5\% = 200,00 \text{ грн};$$

$$ГП_2 = 4\,000,00 \cdot 5\% = 200,00 \text{ грн};$$

$$ГП_3 = 4\,000,00 \cdot 5\% = 200,00 \text{ грн};$$

$$ГП_4 = 4\,000,00 \cdot 5\% = 200,00 + 4\,000,00 = 4\,200,00 \text{ грн.}$$

3. Розрахунок ефективної ставки відсотка:

1) з використанням формули (1) Методичних рекомендацій:

$$3\,600,00 = 200,00/(1+I_{\text{еф}})^1 + 200,00/(1+I_{\text{еф}})^2 + 200,00/(1+I_{\text{еф}})^3 + 4\,200,00/(1+I_{\text{еф}})^4$$

$$\rightarrow I_{\text{еф}} = 8,02059203\%, \text{ або}$$

2) за допомогою Microsoft Office Excel із застосуванням функції IRR (Internal Rate of Return або ВСД): $I_{\text{еф}} = 8,02059203\%$.

Отже, дохідність банку за наданим кредитом становить 8,02059203% за місяць.

4. Побудова графіка визнання доходів та погашення кредиту:

Обліковий період	Валова балансова вартість	Визнання доходів			Потік грошових коштів (очікуваний)			Валова балансова вартість (на кінець періоду)	Дохідність
		усього	нараховані проценти	амортизація дисконту	усього	основна сума	проценти		
a	b	c=b · I _{еф}	d=N · j	e=c-d	f=d+N _{пор}	g	h	i	k=(c:b) · 100%
1	3 600,00	288,74	200,00	88,74	200,00	0,00	200,00	3 688,74	0,0802059
2	3 688,74	295,86	200,00	95,86	200,00	0,00	200,00	3 784,60	0,0802059
3	3 784,60	303,55	200,00	103,55	200,00	0,00	200,00	3 888,15	0,0802059
4	3 888,15	311,85	200,00	111,85	4 200,00	4 000,00	200,00	0,00	0,0802059
Усього		1 200,00	800,00	400,00	4 800,00	4 000,00	800,00		

Різниця між визнаними доходами за ефективною ставкою відсотка та нарахованими процентами за номінальною процентною ставкою за наданим кредитом є сумою амортизації дисконту, що обліковується за рахунками неамортизованої премії/дисконту і дорівнює сумі отриманої банком від позичальника комісії за супроводження кредиту.

5. Визначення суми очікуваних кредитних збитків (резерву) та стадії зменшення корисності фінансового інструменту.

Припустимо, що на кінець першого облікового періоду ризик настання дефолту за наданим кредитом значно зріс, але ознак знецінення немає. Банк відносить актив до другої стадії зменшення корисності. Сума очікуваних кредитних збитків становить 61,83 грн.

Припустимо, що на кінець другого облікового періоду ризик настання дефолту за наданим кредитом ще підвищився та вже є ознаки знецінення. Банк відносить актив до третьої стадії зменшення корисності. Сума очікуваних кредитних збитків (ECL₂) становить 1 552,93 грн.

Припустимо, що на кінець третього облікового періоду ризик настання дефолту за наданим кредитом знову зріс, є ознаки знецінення. Банк відносить актив до третьої стадії зменшення корисності. Сума очікуваних кредитних збитків (ECL₃) становить 2 036,65 грн.

Припустимо, що банк протягом чотирьох місяців отримував проценти за кредитом щомісяця в сумі 200,00 грн., у кінці четвертого місяця клієнт повернув банку частину основного боргу в сумі 1 800,00 грн.

6. Побудова графіка визнання доходів та погашення кредиту за вищезазначених умов:

Обліковий період	Валова балансова вартість	Амортизована собівартість	Процентний дохід за ефективною ставкою за первісним графіком	Визнання доходів				Потік грошових коштів (очікуваний)			Валова балансова вартість (на кінець періоду)	Резерв	Амортизована собівартість на кінець періоду	Стадія зменшення корисності
				усього	нараховані проценти	амортизація дисконту за первісним графіком	коригування процентного доходу	усього	основна сума	проценти				
a	b	c	d=b·I _{ef}	e=b·I _{ef, кор}	f=N·j	g	h	i=k+l	k	l	m	p=ECL+h	q	r
1	3 600,00	3 600,00	288,74	288,74	200,00	88,74		200,00	0,00	200,00	3 688,74	61,83	3 626,91	2
2	3 688,74	3 688,74	295,86	295,86	200,00	95,86		200,00	0,00	200,00	3 784,60	1 552,93	2 231,67	3
3	3 784,60	2 231,67	303,55	178,99	200,00	103,55	-124,55	200,00	0,00	200,00	3 888,15	2 036,65	1 851,50	3
4	3 888,15	1 851,50	311,85	148,50	200,00	111,85	-163,35	2 000,00	1 800,00	200,00	2 200,00	2 200,00	0,00	3
Усього			1 200,00	912,09	800,00	400,00	-287,91	2 600,00	1 800,00	800,00				

7. Відображення в бухгалтерському обліку операцій за наданим кредитом.

Відображення в бухгалтерському обліку надання кредиту зі сплатою клієнтом банку комісії, що є невід'ємною частиною кредиту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку наданих кредитів	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	4 000,00
2	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	400,00

Період 1.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за березень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	200,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	88,74

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	200,00

Відображення в бухгалтерському обліку суми резерву (ECL₁) за наданим кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	61,83

Період 2.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за квітень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	200,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	95,86

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	200,00

Коригування в бухгалтерському обліку суми резерву за наданим кредитом, що розраховується як різниця між ECL₂ та сальдо рахунку резерву на дату такого коригування (1 552,93 – 61,83 = 1 491,10):

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	1 491,10

Період 3.

Оскільки на кінець другого облікового періоду рівень ризику значно зріс, банк відносить актив до третьої стадії зменшення корисності. У такому разі визнання процентних доходів починаючи з третього облікового періоду за кредитом відбувається не на валову балансову вартість, а на амортизовану собівартість.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за травень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту та коригуванням суми процентного доходу в кореспонденції з рахунком резервів:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	200,00
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	103,55
3	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку резервів	124,55

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	200,00

Коригування в бухгалтерському обліку суми резерву за наданим кредитом, яке розраховується як різниця між ECL₃ та сальдо рахунку резерву на дату такого коригування, що включає суму ECL₂ та коригування суми процентного доходу (2 036,65 – 1 552,93 – 124,55 = 359,16):

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	359,16

Період 4.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за червень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту та коригуванням суми процентного доходу в кореспонденції з рахунком резервів:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	200,00

Продовження таблиці

1	2	3	4
2	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	111,85
3	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку резервів	163,35

Часткове погашення клієнтом основної суми кредиту та суми процентів за його користування, списання частини заборгованості за рахунок резерву (сума резерву дорівнює сумі ECL₃ та коригувань процентних доходів у звітному періоді):

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	200,00
2	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку наданих кредитів	1 800,00
3	Рахунки для обліку резервів	Рахунки для обліку наданих кредитів	2 200,00

Додаток 9
до Методичних рекомендацій щодо
розрахунку ефективної ставки відсотка за
фінансовими інструментами в банках України

Приклад № 9.

Застосування ефективної ставки відсотка до придбаних знецінених фінансових активів, що відносяться до третьої стадії зменшення корисності, розрахунок та відображення в бухгалтерському обліку за такими активами очікуваних кредитних збитків та процентних доходів.

Банк купує 01 березня 2016 року знецінений кредит за 7 600,00 грн., що видавався позичальнику на таких умовах:

Основна сума (N) за договором з позичальником – 8 000 грн.

Строк за договором – шість місяців (01 січня 2016 року – 01 липня 2016 року).

Номинальна процентна ставка (j) проста – 4 % (місячна).

Нарахування процентів – щомісяця.

Погашення: процентів – щомісяця, основної суми – у кінці строку.

Розв'язання прикладу:

1. Вартість кредиту на момент купівлі є його справедливою вартістю і відображається в балансі під час первісного визнання:

ВБВ = 7 600,00 грн;

ГП₀ = -7 600,00 грн.

2. З метою визначення ефективної ставки, скоригованої з урахуванням кредитного ризику, побудуємо графік очікуваних потоків грошових коштів за придбаним знеціненим кредитом:

№ облікового періоду	0	1	2	3	4
Дата облікового періоду	01.03.2016	31.03.2016	30.04.2016	31.05.2016	30.06.2016
Потік грошових коштів	-7 600,00	320,00	320,00	320,00	7 000,00

3. Розрахунок ефективної ставки відсотка, скоригованої з урахуванням кредитного ризику:

1) з використанням формули (1) Методичних рекомендацій:

$$7\,600,00 = 320,00/(1+I_{\text{еф кор}})^1 + 320,00/(1+I_{\text{еф кор}})^2 + 320,00/(1+I_{\text{еф кор}})^3 + 7\,000,00/(1+I_{\text{еф кор}})^4 \rightarrow I_{\text{еф кор}} = 1,23991831\%, \text{ або}$$

2) за допомогою Microsoft Office Excel із застосуванням функції IRR (Internal Rate of Return або ВСД): $I_{\text{еф кор}} = 1,23991831\%$.

Отже, дохідність банку за придбаним знеціненим кредитом становить 1,23991831% за місяць.

4. Побудова графіка визнання доходів та погашення кредиту:

Обліковий період	Валова балансова вартість	Визнання доходів			Потік грошових коштів (очікуваний)			Валова балансова вартість (на кінець періоду)	Дохідність
		усього	нараховані проценти	амортизація дисконту	усього	основна сума	проценти		
A	b	c=b·I _{еф}	d=N·j	e=c-d	f=d+N _{пор}	g	h	i	k=(c:b)·100%
1	7 600,00	94,23	320,00	-225,77	320,00	0,00	320,00	7 374,23	0,0123992
2	7 374,23	91,43	320,00	-228,57	320,00	0,00	320,00	7 145,67	0,0123992
3	7 145,67	88,60	320,00	-231,40	320,00	0,00	320,00	6 914,27	0,0123992
4	6 914,27	85,73	320,00	-234,27	7 000,00	6 680,00	320,00	0,00	0,0123992
Усього		360,00	1 280,00	-920,00	7 960,00	6 680,00	1 280,00		

Різниця між визнаними доходами за ефективною ставкою відсотка та нарахованими процентами за номінальною процентною ставкою за наданим кредитом є сумою амортизації дисконту, що обліковується за рахунками

неамортизованої премії/дисконту і є свідченням понесених збитків, оскільки банк придбав кредит, за яким не очікує отримати всіх грошових потоків, що передбачені умовами договору з позичальником.

5. Визначення суми очікуваних кредитних збитків (резерву) та стадії зменшення корисності фінансового інструменту.

Відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 “Фінансові інструменти” придбані знецінені активи банк відносить до третьої стадії зменшення корисності, але на момент первісного визнання за такими активами очікувані кредитні збитки окремо не визнаються. Отже, банк розраховує суму збитків станом на кінець наступних облікових періодів.

Припустимо, що на кінець другого облікового періоду зміни в сумі очікуваних кредитних збитків (ΔECL_2) порівняно з очікуваними кредитними збитками станом на дату первісного визнання становлять 3 414,79 грн, на кінець третього облікового періоду (ΔECL_3) становить 3 457,14 грн.

Припустимо, що банк протягом чотирьох місяців отримував проценти за кредитом щомісяця в сумі 320,00 грн, у кінці четвертого місяця клієнт повернув банку частину основного боргу в сумі 3 180,00 грн.

6. Побудова графіка визнання доходів, погашення кредиту та розрахунку резерву за вищезазначених умов:

Обліковий період	Валова балансова вартість	Амортизована собівартість	Процентний дохід за ефективною ставкою за первісним графіком	Визнання доходів				Потік грошових коштів (очікуваний)			Валова балансова вартість (на кінець періоду)	Резерв	Амортизована собівартість (на кінець періоду)	Стадія зменшення корисності
				усього	нараховані проценти	амортизація дисконту за первісним графіком	коригування процентного доходу	усього	основна сума	проценти				
a	b	c	$d=b \cdot I_{ef}$	$e=b \cdot I_{ef \text{ кор}}$	$f=N \cdot j$	g	$h=d-e$	$i=k+l$	k	l	m	$p=ECL+h$	q	r
1	7 600,00	7 600,00	94,23	94,23	320,00	-225,77		320,00	0,00	320,00	7 374,23	0,00	7 374,23	3
2	7 374,23	7 374,23	91,43	91,43	320,00	-228,57		320,00	0,00	320,00	7 145,67	3 414,79	3 730,87	3
3	7 145,67	3 730,87	88,60	46,26	320,00	-231,40	-42,34	320,00	0,00	320,00	6 914,27	3 457,13	3 457,13	3
4	6 914,27	3 457,13	85,73	42,87	320,00	-234,27	-42,87	3 500,00	3 180,00	320,00	3 500,00	3 500,00	0,00	3
Усього			360,00	274,79	1 280,00	-920,00	-85,21	4 460,00	3 180,00	1 280,00				

7. Відображення в бухгалтерському обліку операцій за наданим кредитом.

Відображення в бухгалтерському обліку придбання кредиту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку наданих кредитів	Рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	8 000,00
2	Рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	400,00

Період 1.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за березень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	320,00
2	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	225,77

Або однією проводкою:

№ з/п	Дебет	Сума	Кредит	Сума
1	2	3	4	5
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	225,77
			Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	94,23

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00

Період 2.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за квітень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	320,00
2	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	228,57

Або однією проводкою:

№ з/п	Дебет	Сума	Кредит	Сума
1	2	3	4	5
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	228,57
			Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	91,43

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00

Відображення в бухгалтерському обліку суми зміни резерву (ΔECL_2) за наданим кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку відрахувань у резерви	Рахунки для обліку резервів	3 414,79

Період 3.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом (на його амортизовану собівартість) за травень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту та коригуванням суми процентного доходу в кореспонденції з рахунком резервів:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	320,00
2	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	231,40
3	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку резервів	42,34

Або однією проводкою:

№ з/п	Дебет	Сума	Кредит	Сума
1	2	3	4	5
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	231,40
			Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	46,26
			Рахунки для обліку резервів	42,34

Сплата клієнтом суми процентів за користування кредитом:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00

Сальдо рахунку резерву за активом на кінець звітнього періоду дорівнює сумі зміни очікуваних кредитних збитків з дати первісного визнання ($3\,414,79 + 42,34 = 3\,457,14$), отже, коригування резерву не потрібне.

Період 4.

Нарахування процентного доходу за користування кредитом за червень 2016 року з одночасним відображенням амортизації дисконту та коригуванням суми процентного доходу в кореспонденції з рахунком резервів:

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	320,00
2	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	234,27
3	Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	Рахунки для обліку резервів	42,87

Або однією проводкою:

№ з/п	Дебет	Сума	Кредит	Сума
1	2	3	4	5
1	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	234,27
			Рахунки для обліку процентних доходів за наданими кредитами	42,87
			Рахунки для обліку резервів	42,86

Часткове погашення клієнтом основної суми кредиту та суми процентів за його користування, списання частини заборгованості за рахунок резерву (сума резерву дорівнює сумі ΔECL_3 та коригувань процентних доходів у звітному періоді: $3\,457,14 + 42,86 = 3\,500,00$):

№ з/п	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
1	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку нарахованих доходів за наданими кредитами	320,00
2	Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів	Рахунки для обліку наданих кредитів	3 180,00
3	Рахунки для обліку неамортизованої премії/дисконту за наданими кредитами	Рахунки для обліку наданих кредитів	1 320,00
4	Рахунки для обліку резервів	Рахунки для обліку наданих кредитів	3 500,00

Головний бухгалтер –
директор Департаменту
бухгалтерського обігу

Б. В. Лукасевич

ПОГОДЖЕНО
Заступник Голови
Національного банку України
_____ Р. М. Борисенко
(підпис)
_____ 2018 року
(дата)